

Література

1. Закон України «Про загальну середню освіту» від 13.05.1999 р. № 651-XIV. URL: <http://www.nas.gov.ua / zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 17.10.2025).
2. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017р.№2145-VIII. URL: <http://www.nas.gov.ua / zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 17.10.2025).
3. Національна академія педагогічних наук України // Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні. Освіта дітей з особливими потребами: від інституалізації до інклюзії. Київ. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/166230/1/nac%20dopovid%202016.indd%20smal.pdf>
4. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Інклюзія: покроково для педагогів. Київ, 2023. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/739317/>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-553-5-8>

ГУМАНІСТИЧНИЙ ВИМІР СУЧАСНОЇ СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Маліновська Наталія Василівна

кандидат педагогічних наук, доцент,

*доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології
та спеціальної освіти*

*Рівненський державний гуманітарний університет
м. Рівне, Україна*

В умовах трансформації освітньої системи набувають особливої актуальності питання осмислення гуманістичних принципів у спеціальній освіті та їх практичної реалізації.

Це зумовлює потребу в усвідомленні ролі дитини в освітньому процесі як активного суб'єкта пізнання, розвитку й самовираження. Відтак завдання сучасної спеціальної освіти – створити умови, в яких дитина розкриє свій потенціал, зможе проявити активність і самостійність, відчувати впевненість у власних силах. Педагог у взаємодії з дитиною повинен виступати не лише постачальником знань, а насамперед партнером і наставником, авторитетною, довіреною особою, яка підтримує її в формуванні життєвої компетентності та позитивній самооцінці.

Орієнтація на гуманістичні цінності має стати фундаментом освітньої діяльності з дітьми з особливими освітніми потребами, пріоритетом якої є розвиток особистості та створення сприятливих умов для її самореалізації та інтеграції в соціумі.

Гуманістичні підходи в освіті є предметом аналізу досліджень А. Алексюка, І. Бега, Л. Гриневиц, В. Кременя, Н. Ничкало, Т. Поніманської, О. Савченко, О. Сухомлинської, А. Сущенко, М. Ярмаченка та інших.

Сучасному розвитку спеціальної освіти в Україні присвячені праці В. Бондаря, В. Берзіна, Л. Борщевської, Л. Вавіної, О. Гаврилова, В. Засенка, А. Колупасової, С. Миронової, В. Липи, Т. Сак, В. Синьова, М. Супруна, В. Тарасун, М. Шеремет та інших. Світоглядна позиція вчених полягає у переорієнтації спеціальної освіти з медико-дефектологічної моделі на особистісно орієнтовану, засновану на гуманістичних засадах і визнанні унікальності дитини, її права на повноцінний розвиток.

Мета дослідження – розкрити сутність гуманістичного виміру сучасної спеціальної освіти як багатовимірного феномену, що інтегрує філософські, психологічні та педагогічні засади.

На нашу думку, гуманістичний вимір сучасної спеціальної освіти слід розглядати як педагогічний підхід, що ставить у центр уваги особистість дитини з особливими освітніми потребами, її права, потреби та потенціал, забезпечуючи гармонійний розвиток та соціальну інтеграцію.

З філософського боку гуманістичний вимір спеціальної освіти можна тлумачити як вияв цінності людини, її права на розвиток, самореалізацію незалежно від індивідуальних особливостей і можливостей. Принципи антропометризму, свободи вибору, унікальності особистості, які є його підґрунтям, забезпечують створення сприятливого освітнього простору, реалізацію потенціалу кожної дитини.

З психологічного боку гуманістичний вимір спеціальної освіти передбачає врахування індивідуальних психофізіологічних особливостей дитини. Він спрямований на забезпечення її емоційного благополуччя, гармонійного емоційного та когнітивного розвитку, формування позитивної самооцінки, та адаптації до соціуму.

Спираючись на філософські й психологічні засади гуманістичного підходу, педагогічна практика отримує конкретні орієнтири для організації освітнього процесу з дітьми з особливими освітніми потребами. Філософські принципи гідності, поваги, унікальності кожної дитини, а також психологічні положення про розвиток її самостійності, активності визначають стратегію освітньої діяльності з дітьми з особливими освітніми потребами, визначають вибір методів,

форм і прийомів навчання, спрямованих на розвиток самостійності, активності та соціальної компетентності дитини.

Інтегрування дітей з особливими освітніми потребами у загально-освітній простір виступає одним із ключових напрямів гуманізації спеціальної освіти та проявом її гуманістичного виміру. «На зміну «державноцентриській» освітній системі, де головна мета визначалася як формування особистості за певними еталонами й підпорядкування власних інтересів державним із жорсткою регламентацією навчального процесу, має йти «дитиноцентриська» система освіти, в якій домінує орієнтація на інтереси дитини, на задоволення її потреб [2, с. 9].

Ідеї гуманізму та дитиноцентризму стають провідними у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. Гуманізм визначає ціннісні орієнтири освіти, які конкретизуються через дитиноцентризм як принцип організації освітнього простору.

Гуманістичний вимір сучасної освіти знаходить своє практичне втілення в ідеї інклюзії, що враховує природні задатки, інтереси і здібності дітей з особливими освітніми потребами. Інклюзивна освіта виходить з того, що кожна дитина – неповторна і унікальна особистість зі своїми інтересами, здібностями і потребами, що вимагає індивідуального підходу в процесі навчання і гнучкості у розробці навчальних програм... Крім того, інклюзивна освіта формує свою власну школу цінностей, де ключовими є наступні принципи: кожна людина, незалежно від здібностей і досягнень, має право на освіту, самовираження і особистий прогрес [1].

Інклюзивна освіта виступає одним із основних інститутів соціальної інтеграції. Реалізація технологій освітнього інтегрування дозволить узгодити протиріччя між рівними правами осіб з порушеннями психофізичного розвитку у виборі життєвого шляху, форми освіти, освітніх послуг тощо [3].

Інклюзія розкриває і розвиває індивідуальні здібності, підтримує і додає впевненості, сприяє хорошій адаптації, соціалізації, самореалізації, придбанню досвіду (комунікативного, соціального, психологічного) дітей з особливими освітніми потребами [4, с. 120].

Упровадження інклюзивних підходів вимагає комплексного підходу, який включає законодавчу підтримку, професійний розвиток педагогів, використання адаптивних технологій та методик, а також тісну співпрацю з батьками та громадами [5].

Отже, гуманістичний вимір сучасної спеціальної освіти є визначальним чинником її модернізації, адже саме він відображає спрямованість освітнього процесу на цінність дитини як унікальної неповторної особистості. Він дає їм змогу розвивати свій духовний

й інтелектуальний потенціал у процесі гуманістично орієнтованої взаємодії в широкому соціально-освітньому середовищі.

Література

1. Засенко В., Колупаєва А. Діти з особливими освітніми потребами: пріоритетні напрями державної політики України в галузі освіти, соціального захисту й охорони здоров'я. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2014. № 3(71). С. 20–29.
2. Колупаєва А. Спеціальна освіта в Україні та модернізація освітньої галузі. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2014. № 3. С. 7–11.
3. Колупаєва А. А., Таранченко О. М. Інклюзивна освіта: від основ до практики : [монографія]. Київ : ТОВ «АТОПОЛ», 2016. 152 с.
4. Малишевська І. А. Гуманістична парадигма інклюзивної освіти. *Вісник Черкаського університету*. 2016. № 3. С. 118–123.
5. Чередніченко С. В., Огієнко М. О. Сучасні підходи до інклюзивної освіти в Україні та за кордоном. *Олімпійській та параолімпійській спорт*. Випуск 2. 2024. С. 80–84.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-553-5-9>

ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ УНІВЕРСИТЕТУ

Стеблюк Світлана Василівна

*доктор педагогічних наук, доцент кафедри фізичної терапії,
реабілітації, спеціальної та інклюзивної освіти
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

Хома Ольга Михайлівна

*кандидат педагогічних наук, доцент
Українсько-угорський навчально-науковий інститут
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

Актуальність проблеми. Сьогодні формування складових професійної компетентності у здобувачів вищої освіти є важливою проблемою для дослідження. Це зумовлено українським